

Pilgrimsleden Västra Värmland



VANDRING FRÅN LURÖ TILL NORGE



Pilgrimsleden Västra Värmland, som kommer från Västergötland, börjar på Lurö och fortsätter över Värmlandsnäs genom Säffle kommun över Kila och Gillberga, till Arvika kommun vid Stömne och vidare genom Glava och Älgå, till Eda kommun genom Järnskog och Skillingmark till norska gränsen.

Leden är märkt med pilgrimsymbolen Olovsmärket. Märkningen är gemensam för Norge och Sverige, för pilgrimsleder som har Trondheim, medeltidens Nidaros, som mål.



Medeltidens vandringar

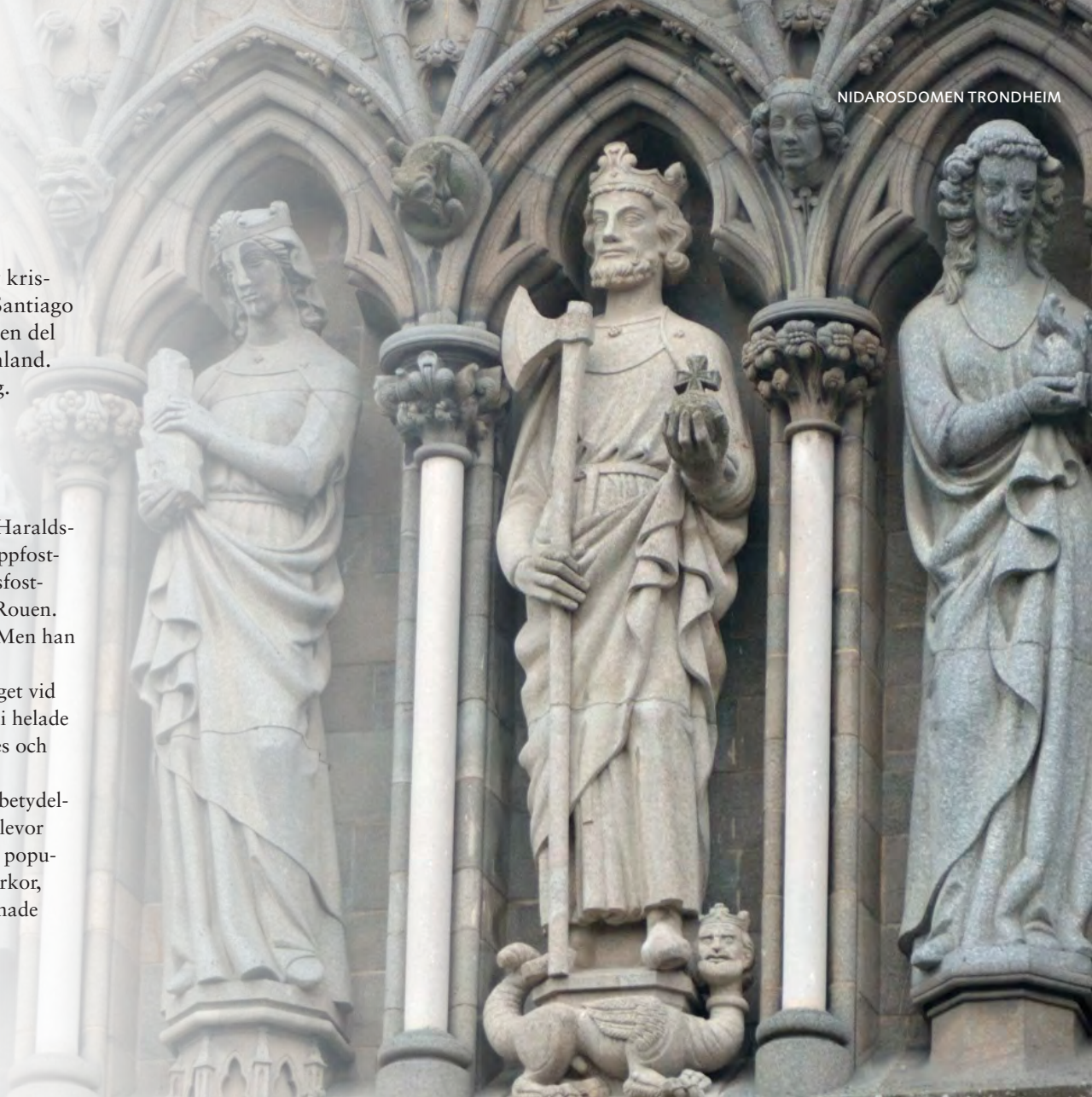
Under medeltiden var Nidaros med Olov den heliges grav ett av kristenhetens stora pilgrimsmål, vid sidan av Jerusalem, Rom och Santiago de Compostela. Att besöka heliga platser och helgongravar var en del av livsmönstret. Ett av pilgrimsstråken gick genom västra Värmland. Ortsnamn och traditioner vittnar än i dag om de vägar man tog.

Nidaros och Olav den helige

Att Nidaros blev ett pilgrimsmål hör ihop med historien om Olav Haraldsson. Han föddes år 995. Olav föddes till att bli kung och fick sin uppfostran som 12-åring på vikingafärder genom Europa av Hrane, kungsfostern. I Frankrike blev han kristen och döptes enligt traditionen i Rouen. Han återvände hem år 1015 för att ena Norge och kristna landet. Men han fick många fiender och fick fly från Norge till Gårdarike.

Olav samlade en här av lojala döpta män och mötte fienden i slaget vid Stiklestad 1030, där han dödades. Underverk sades ske och sjuka bli helade på platsen där han föll. Han begravdes, men hans kvarlevor flyttades och skrinlades på altaret i Klemenskyrkan i Nidaros.

Den 3 augusti 1031 blev Olav helgonförklarad. Nidaros blev en betydelsefull plats, och Nidarosdomen började byggas år 1070. Olavs kvarlevor flyttades dit, och Nidarosdomen stod klar år 1300. Om Olavs stora popularitet som helgon vittnar skulpturer, målningar, Olavskällor och kyrkor, Olavskyrkor som finns i hela Norden och i England. Han som kristnade Norge blev Norges rikssymbol, landets "evige konge".





MOT DRÖSSVIKEN SÄFFLE

Att pilgrimsvandra idag

I dag vandrar pilgrimerna igen, men oftast med andra syften än medeltidsmänniskorna.

"Pilgrimens sju nyckelord" säger någonting om nutidsmänniskans situation, brist och längtan: *Frihet, Enkelhet, Tystnad, Bekymmerslöshet, Långsamhet, Andlighet, Delande.*

Att röra sig till fots i Guds fria natur ger en möjlighet att sakta ner tempot, att hinna uppleva omgivningen med alla sinnen, att få ro att tänka och be ensam eller tillsammans med andra. Kyrkorna och livet i våra vackra bygder ger en möjlighet att upptäcka historia och kultur.

Den heliga Birgittas bön är många pilgrimers bön:

Visa mig Herre Din väg, och gör mig villig att vandra den!

Välkommen pilgrim och turist

Pilgrimsleden Västra Värmland följer det gamla pilgrimsstråket så nära som möjligt. Många gamla stigar har med tiden blivit till stora trafikerade länsvägar. Vi har försökt undvika dessa, och så långt det är möjligt lagt leden på grusvägar vid sidan av de större.

Leden är utmärkt med stolpar med pilgrimssymbolen Olovsmärket.

Skaffa Pilgrimspasset

Går man utmed pilgrimsleden kan man vid kyrkorna och på några andra platser utmed leden stämpla sitt pass. Har du vandrat de sista tio milen (eller cyklat 20 mil) in till Trondheim och Nidarosdomen, kan du på Nidaros Pilegrimsgård be om att få Olavsbrevet som bekräftelse på att du vandrat Pilgrimsleden. Du visar fram Pilgrimspasset med stämpel och godkännanden som dokumentation.



EKENÄS

FOTO ANDREA NUSS

Lurö

Sedan länge har det berättats om ett kloster på Lurö. Utgrävningar visade att det var en romansk kyrka med halvcirkelrund s.k. absid. Här hittades mynt av norskt ursprung från 1177–1202. Dokument beskriver också att cisterciensmunkar kommit hit i mitten av 1100-talet. På ön finns namn med förmodad anknytning till pilgrimer: Klosterön, Stora och Lilla Korsön, Munkstackorna, Munkkällan. Idag vallfärdar människor hit för att vandra, uppleva lugnet, historien och den säregna naturen.

Värmlandsnäs

Bygden har intressanta fornlämningar, gårdar, ortnamn och ett odlingslandskap med lång kontinuitet. Värmlandsnäs tillhör de fornlämnings-tätaste områdena i Värmland. En av de mest sevärda är hällristningarna vid Ulvudden, nära Ekenäs. Den består av skepp med omgivande skålgropar. Ristningen är daterad till yngre bronsåldern.

Ekenäs

Vid Ladholmens sydspets finns vindskydd och grillplats med storslagen vy över Vänern, Lurö skärgård, nationalparken Djurö i öster och Kinnekulle i syd. Åkershus badplats är långgrund med fin sandbotten.

Eskilsäters kyrka

Den enda kyrkan i Värmland med ett kvarvarande medeltida torn. Dess äldsta del byggdes före 1350. Under kyrkans nuvarande kor finns spår av ett äldre kor med absid från romansk tid, c:a 1050-tal.

Millesviks kyrka

Äldsta delen är långhusets västra del med bevarade delar av en medeltida stenkyrkas murverk, troligen från 1100-talet. På kort avstånd väster om kyrkan ligger ett gravfält från järnåldern.

Ölseruds kyrka

Omtalas på 1300-talet men har troligen en mycket äldre historia. På tidigare kyrkplats fanns både en ruin av medeltida sten- och träkyrka. Liksom andra kyrkor på Värmlandsnäs låg dessa i ett område med järnåldersgravar. Den nuvarande kyrkan byggdes 1663–68.

Botilsäters kyrka

Kyrkan dateras till 1100-talet utifrån bevarade murpartier och myntfynd. En bevarad tympanonsten, d v s en ornamenterad sten, har också daterats till 1100-talet. Troligen placerad i portal i södra långhusväggen. Den kan numera ses på Värmlands museum, Karlstad. Dopfunten är stilmässigt intressant, den räknas till den västgötska Skalundaskolan med rötter i England. Daterad till 1100-talet.

Huggenäs kyrka

En äldre kyrkplats från 1200-talet låg enligt uppgift vid Uggleberg. 1842 uppgick Huggenäs i Södra Ny socken och kyrkan övergavs. I Södra Ny kyrka finns ett litet medeltida krucifix från Huggenäs. Södra Ny kyrka ligger öster om den nuvarande leden.

By kyrka

Första gången By kyrka omnämns är i ett pergamentbrev daterat 24 februari år 1353. Ett krucifix från 1200-talets slut talar för att en kyrka funnits redan under tidig medeltid. Den nuvarande kyrkan byggdes på 1760-talet.

Säffle kyrka

1882 togs beslut att bygga kyrka i Säffle. Det dröjde dock till 1965 innan byggnation. Den 9 maj 1965 invigdes den av biskop Gert Borgenstierna. Korfönstret och fönstret vid dopfunten är båda utförda i glasmosaik av Sven ”X-et” Erixson. I närheten finns Olof Trätäljas gravhög, som enligt sägnen var den vikingakonung som odlade upp markområden i Säfflebygden på 600-talet e.Kr.



FOTO ANDREA NUSS



Praktiskt i Säffle kommun

LÄS MER OM VÅRA BESÖKSMÅL

www.svenskakyrkan.se/arvikapastorat/pilgrim

www.hembygd.se

www.visitsaffle.se

BÅT LURÖ-EKENÄS

Luröbåten daglig tur från
midsommardagen t.o.m. sista augusti.
Avgång Ekenäs klockan 10.00.
Avgång från Lurö klockan 15.00.
Förbokning och information,
072-222 84 82.

BOENDE

Lurö Gästhärbärge,
bokning Luröbåten, stugor på Lurö.
Ekenäs gästhamn och camping, stugor
RelaxRanch, stugor, Löthult
ca 2,5 km från Ekenäs
Sunds Bed & Breakfast
First Hotel Royal, Säffle
Villa Billerud B&B, Säffle

MATSTÄLLEN

Lurö Krog, Lurö.
Bokning, öppen sommartid.
Luröbryggan, Lurö, öppen sommartid
Restaurang Ekenäs, öppet helger maj-sept,
sommäröppet
Kulturladan i Ölserud,
kaffeservering sommartid
Restauranger och caféer Säffle centrum

Von Echstedtska gården, Kila,
kaffeservering sommartid
Hantverkscaféet, Nysäter,
kaffeservering sommartid
Värmlands Vikingacenter, Nysäter,
kaffeservering sommartid
Njordtorps Permakultur Gård,
kaffeservering, lör året om, sommartid

MATBUTIKER

Botilsäters Lanthandel
Säffle centrum
Värmlands Nysäter

BADPLATSER

Åkershus Värmlandsnäs
Ekenäs, liten badplats vid campingen
Källarbacken, Säffle
Drösslaviken, västra Kila
Nysäters badplats, Byälven

TOALETTER

finns vid serveringar och
övernattningsställen.

Karta pilgrimsleden västra Värmland

Mer detaljerade kartor kan du hitta på

Arvika pastorats hemsida:

www.svenskakyrkan.se/arvika



FOTO INGEMAR HÄGERFORS

Kila kyrka

Stenkyrka byggd i mitten av 1600-talet. Dopfunten dateras till tiden före 1250-talet utifrån det centralt placerade urtappningshålet. Storklockan från 1350-talet är den enda kyrkklockan i Svealand försedd med en run-inskrift: Petrus kuratus, Petrus kyrkoherde.

På väg till Kila kyrka passerar du Drössviken, en vacker rastplats för vila med bänkar, vindskydd och badplats.

von Echstedtska gården

Från Kila kyrka går leden västerut runt sjön Summeln. Norr om den ligger von Echstedtska gården, en välbevarad anläggning från 1700-talet, till det yttre en strikt karolinsk herrgård men interiört sirlig rokokostil. Apel- och örtaträdgård. Sommartid finns här café. Njut av kaffe och lugnet på tunet.

Nysäter

Här finns intressanta byggnader och platser att se. Marknadsbodarna, där handel bedrivits sedan 1756 till idag, bl.a. anordnas marknad i slutet av augusti. Kungshögen intill är daterad till ca 800–1050 e.Kr. Här finns också smedja, bruks- och hembygdsmuseum och hantverkscafé.

Vid Byälvens strand ligger Värmlands Vikingacentrum med café. Caféerna öppna sommartid.

Hösås naturreservat

Ett litet naturreservat med en av de få stora askdungarna i Värmland. Från klätten har man milsvid utsikt. Västerut från Nysäter längs leden på östra sidan om vägen. Strax innan Gillberga kyrkan, en bit från leden, ligger en permakulturgård med café, öppet helger och sommartid.

Gillberga kyrka

Kyrkan ligger vid en hednisk gravplats och är särskilt ålderdomligt placerad i terrängen. Inget begravningsutrymme finns på den norra sidan. Där ligger gravfält från järnåldern. I nuvarande kyrka ingår en äldre romansk stenkyrka, en s.k. absidkyrka, troligen byggd under 1100–1200-talet. Den mindre av kyrkans två klockor kan vara från 1100-talet.

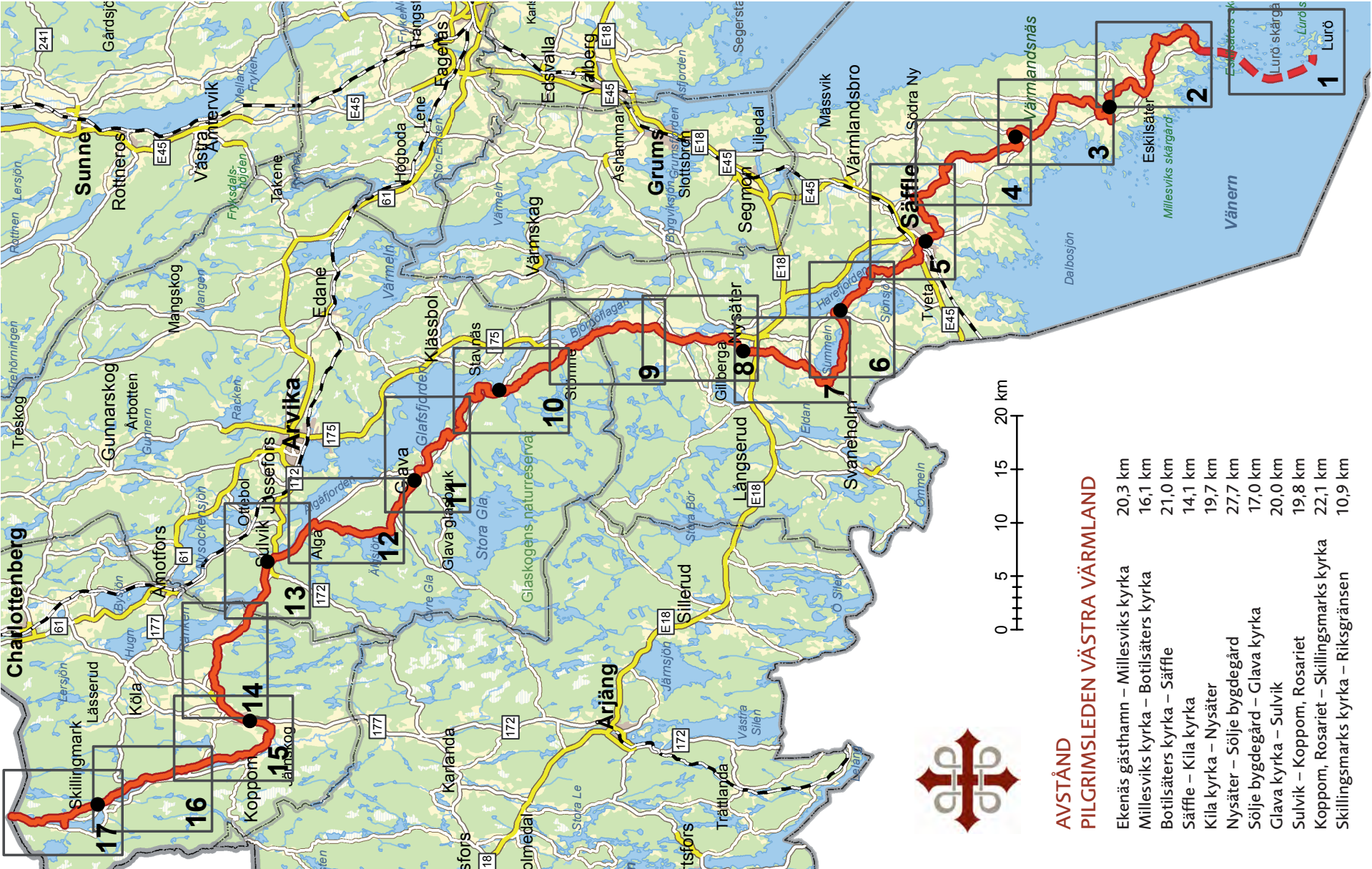
Gillberga är ett speciellt minnesmärke för reformationen i Värmland. I maj 1540 kom Gustav Vasas ”kyrkominister” Georg Norman med följe hit för visitation och konfiskering i reformationens namn. Nattvardskalk och patén fick kyrkan behålla, medan övrigt packades i säckar för att föras till kungens silverkammare.

Gillberga var det förmögnaste gället i det dåtida Värmland. Reformationen satte punkt för de katolska 500 åren med pilgrimsvandringar. Bakom kyrkan ligger Gillbergasjön med fågelreservat.

Högsäters gravhög

Inte långt från leden ligger en av fyra kända s.k. kungshögar. Gravhögen har ett dominerande läge invid Byälven, strax ovanför Värmlands sista kvarvarande offentliga färja. Högen ligger som avslutning av en plåtå, som en gång varit platsen för ett eller flera långhus. Arkeologiska provundersökningar har preliminärt daterat bebyggelsen till vikingatiden.

Leden går genom Häljebol. Från Hällsbäck i Gillberga går den gamla leden till Rasterud och vidare till Stömne.





Stömne

I Stömne ligger Hammarklätten, en högt belägen fornborg från järnåldern med vacker utsikt. I Stömne finns också ett naturreservat med ekbestånd.

Stavnäs kyrka

Kyrkan är en stenkyrka byggd 1699–1705. Kyrkan ligger inte utefter vandringsleden, men när du vandrar leden kan du se kyrkan på andra sidan Glafs fjorden.

Sölje

En stor fornborg finns vid Västra Rud. Sölje är en gammal knutpunkt och har ett förflutet med glastillverkning. Sommartid finns kaffeservering vid hembygdsgården i Sölje.

Gladisvall

Glava gamla kyrkplats vid Fors betraktas som en säker punkt på pilgrimsleden från Västergötland genom västra Värmland. Kyrkan var troligen en Mariakyrka och Glavamadonnan från 1200-talet, som nu står i nuvarande Glava kyrka stod ursprungligen här. På platsen finns även lämningar från det som tros vara ett pilgrimshärbärge.

Vid Gladisvall möttes anslutningsleder från Värmlandsnäs, Edsleskog och Järnskog. Från Glava går den samlade leden vidare till Älgå. Vid medeltidskyrkan fanns inte tillräckligt utrymme för begravingar och man anlade därför en begravningsplats öster om landsvägen.

Glava Hembygdsgård

Hembygdsgården är från 1600-talet och ligger på höjden bredvid Gladisvall och i anslutning till hembygdsgården finns en örtagård med medicinal- och kryddväxter. Här finns också ett skiffermuseum med Glavaskiffer.

Lövåsudden

På udden finns ”Jätterösa,” Värmlands största bronsåldersröse. I röset finns rester av hällkistor.

Glava kyrka

Den nya kyrkan byggdes 1735–1738. Lillklockan i kyrktornet är gjuten 1724 och har därmed troligen använts även i kyrkan vid Gladisvall.

Altaruppsatsen kommer även den från den gamla kyrkan vid Gladisvall, liksom madonnafiguren. Dopfunten är från 1200-talet. Värt att se är även Glava kyrkas rikt bemålade innertak. Mitt emot kyrkan ligger Glava sockenmagasin där kaffe och våfflor serveras sommartid.

Källarsgården i Hult

Huset som byggdes 1789 har en gång tillhört en välbeställd bondgård. Den sista som bodde året runt på Källarsgården avled 1950. Hennes barn skänkte huset till Glava Hembygdsförening. Alla inventarier från tidigt 1900-tal står kvar så som kvinnan lämnade det.

Älgå kyrka

Kyrkan byggdes 1724–1726. Den omtalas som en av Värmlands mest välbevarade barockkyrkor. På samma plats fanns tidigare en kyrka av trä omnämnd 1692. Dopfunten av täljsten är daterad till 1200-talet.

Gamla föremål från Älgå kyrka finns på Såguddens Museum i Arvika: en madonnabild från 1300-talet av lövträ, ett triumfkrucifix från 1300-talet, en altartavla från 1500-talet och en liljesten.

FOTO ANDREA NUSS



ÄLGÅ KYRKA



Älgå spiksmedja

Smedjan byggdes under mitten av 1800-talet och ersatte då en äldre smedja, som förstörts vid en brand. Den är en av de få bevarade spiksmedjorna i Norden och visas sommartid för allmänheten.

Älgå Hembygdsgård, hamnmagasinet

I Älgå hamnmagasin kan man se allmogeföremål från självhushållets tid, samt en del icke kulturmärkta saker från den tidigare kyrkan. Sommartid serveras kaffe och våfflor vid hembygdsgården.

Sulvik

Sulvik var på medeltiden en knutpunkt och marknadsplats, där vandringsväg och vattenväg möttes. Vid Sulvik ligger en gravhög från järnåldern.

Torgeirs källa

Källan ligger strax nordväst om Sulvik, i Ränkesed. Den har också tidigare kallats S:t Olofs källa. Torgeir, eller Torger, som finns omnämnd i Håkon Håkonsons saga, ska här ha döpt omvända hedningar här på 1100-talet.

Praktiskt i Arvika kommun

LÄS MER OM VÅRA BESÖKSMÅL

www.visitarvika.se

www.svenskakyrkan.se/arvika/pilgrim

www.hembygd.se

BOENDE

www.visitarvika.se

Sölje Camping, Sölje

Semnebyns Bygdegård, Glava

Hotell August, Glava

HemTgårns stugor, Sulvik

Guesthouse Eleven, Jössefors

(mellan Sulvik och Arvika)

MATSTÄLLEN

Sölje Bygdegård, fika sommartid

Sölje Gård, Gårdscafé sommartid

Glava Pizzeria

Glava Sockenmagasin, fika sommartid

Älgå Hembygdsgård, fika sommartid

MATBUTIKER

Ica Glava, Glava

Ica Sulvikingen, Sulvik

BADPLATSER

Bergsviken, Glava

Sölje Camping, Sölje

TOALETTER

finns vid serveringar och övernattningsställen samt vid bensinmacken i Glava.



BODA KRIGSKYRKOGRD

FOTO LARS NORRBY

Boda krigskyrkogård

På en kulle i Boda, 3 km norr om Koppom, begravdes ca hundra soldater från Dalaregementet som dött i fältsjuka under åren 1808–1809. Inskriptionen på stenmonumentet, som är omgärdat av järnkedjor och kanoner, lyder: ”Det var här sin suck det göt, Det var här sitt liv det slöt, Det folk som våras bördor bar, Långt före våra dar.”

Koppom

Naturområdet Mumindalen är på ca sju hektar. Här finns bl.a. gutefår och utrotningshotade svenska fårraser som hjälper till att hålla landskapet öppet. Koppoms Rosarium innehåller ca 700 växter, 250 olika sorters rosor och nära 100 kaktusar. Rosorna är skänkta av privatpersoner och man kan bli sponsor genom att skänka en ros. Möjlighet till övernattnng i Röda Villan samt Bertejaure.

Järnskogs kyrka

finns strax söder om Koppoms centrum. Den invigdes 1699, men först 1729 stod tornet färdigt. Sakristian tillkom på 1800-talet. Den stora ljuskronan är gjord med täljkniv av Olof i Kyrkebyn. Av de tre klockorna i tornet är lillklockan den äldsta, gjuten 1557.

Järnskogs Hembygdsgård och Museet Beredskapsåra

ligger en liten bit söder om leden. Här finns café med smörgåsar och bakverk. Vissa dagar serveras nävgröt och fläsk. Museet visar miljöer från 1940-talet samt bildutställning från beredskapstiden. Guidade visningar efter överenskommelse.

Stommens gamla kyrkplats

Järnskogs gamla kyrkplats ligger en bit västerut vid Stommen, Beted.



Stenstolpar med kedjor emellan inhägnar kyrkplatsen och glest liggande stenar markerar kyrkans grund. En minnessten finns, men säger inget om när Järnskogs första kyrka byggdes. Den finns dock med i förteckningen över klockskatten 1531. I en minnesskrift omtalas att den byggdes ungefär samtidigt som Skillingmarks kyrka, dvs i mitten av 1300-talet.

Skillingsfors

Här ligger Bruksgården som serverar härliga våfflor och Skillingmarks Hembygdsgård, även kallad Spökgården, som kan hyras för övernattningsom du vågar och är ute i god tid. Här finns också butik och fler övernattningsmöjligheter. Riksröys 56 är sista utposten innan du passerar gränsen.

Skillingmarks kyrka

är av trä och byggdes 1689. Dopfunten är av täljsten i ett stycke från 1200-talet. I kyrkan finns Karl XII:s bibel, en medeltida tennskål, en ljuskrona av trä från 1700-talet och en kyrkstöt från 1803. Klevene gamla kyrkplats på Kleveneudden i Sundshagen, där Skillingmarks kyrka stod från ca 1350 till 1689.

Fågelåsen och Bryelsegrottan

Skillingmarks högsta punkt ligger 323 m ö h. På vägen upp går man förbi Bryelsegrottan som bildas när vattnet från myrarna rinner ner över berget och sedan fryser till is. Bästa tiden för att kunna se detta fenomen är i mars–april.

Vestmarka kyrka

i Norge är från 1880-talet. Vid Rambölsmon skall under medeltiden ha stått en kyrka eller ett pilgrimskapell mellan 1122 och ca 1350. Befolkningen i nuvarande Järnskog och Skillingmark var hänvisade hit vid kyrkliga förrättningar.

BOENDE

www.visiteda.se

Helgesjöudden, Skillingsfors

Spinnhjulet, Skillingsfors

Bönnäset camping, Skillingsfors

Skillingmarks Hembygdsgård, "Spökhuset"

Bygdegården Röda Villan, Koppom

Bertejaure, Koppom

MATSTÄLLEN

La Delal Pizzeria, Koppom

Järnskogs Hembygdsgård

Väffelcafé i Bruksgården, Skillingsfors.

Bönnäset camping, Skillingsfors

MATBUTIKER

Coop Koppom

Coop Skillingsfors

BADPLATSER

Vadjungens badplats, Koppom

Bönnäset, Asksjön, Skillingsfors

TOALETTER

Finns vid mat- och övernattningsställen samt vid badplatserna



SÄFFLE PASTORSEXPEDITION*

Tel 0533-69 13 00 saffle.pastorat@svenskakyrkan.se
www.svenskakyrkan.se/safflepastorat

ARVIKA PASTORSEXPEDITION*

Tel 0570-72 82 00 arvika.pastorat@svenskakyrkan.se
www.svenskakyrkan.se/arvika

EDA-KÖLA PASTORSEXPEDITION*

Tel 0571- 320 03, eda-kola.pastorat@svenskakyrkan.se
www.svenskakyrkan.se/eda-kola

SÄFFLE TURISTBYRÅ*

Tel 0533-68 10 10 tourist@saffle.se
www.visitsaffle.se

ARVIKA TURISTBYRÅ*

Tel 0570-817 90 turist@arvika.se
www.visitarvika.se

EDA KOMMUN*

Tel 0571-282 30 Biblioteket, Charlottenberg
www.visiteda.se

* Här kan du skaffa pilgrimspass 20 kronor.

Läs mer om pilgrimsliv i Sverige på www.pilgrimisverige.se

FOTO OMSLAG VALTER FRYXELIUS | LARS NORRBY FORM

Svenska kyrkan



Reservation för eventuella ändringar och restriktioner på grund av Covid -19 som skett efter att broschyren gått i tryck.



SÄFFLE KOMMUN

Visit

ARVIKA



Visit

Eda

